

Kütüphaneler Ticarethane Değildir!

Libraries are not Trading Houses!

Aydın İleri*

Öz

Yayıncı meslek birliklerinin yazar haklarını koruma gerekçesi ile kütüphanelerde ödünç verilen kitap sayısı kadar para istemelerinin gündeme gelmesi nedeniyle Okul Kütüphanecileri Derneği tarafından hazırlanan ve Kutup-L mesleki tartışma listesinde 29 Kasım 2016 tarihinde paylaşılan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

Anahtar Sözcükler: Telif hakları; lisanslama; halk kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri.

Abstract

This is the reviewed version of the assertion shared on 29 November 2016 at Kutup-L professional discussion list and prepared by school libraries association in relation to the collecting societies' asking for Money for preventing writer's rights as much as the the number of books lent.

Keywords: Copyright; licensing; public libraries; university libraries.

Kütüphane ve ticaret başlığını yan yana görmek biz kütüphaneciler için zor bir başlık oldu. Ülkemizde 2014 yılından bu yana yayıncı meslek birlikleri yazar haklarını koruma gerekçesi ile kütüphaneleri ticarethane olarak görerek lisanslama sürecini başlatmak için girişimlerde bulundular.

Konuyu biraz daha açarak yayıncıların lisanslama yapma gerekçeleri ile başlayalım; "kütüphanelerde ödünç verilen materyal sayısının önemli boyutlara ulaşmasının kitap satış gelirlerini önemli ölçüde azalttığı, bu durumun telafi edilmesi gerektiği" gerekçesi ile Türkiye'deki yayıncı meslek kuruluşları-birlikler kütüphaneleri lisanslayarak, kütüphanelerde ödünç verilen kitap ya da kütüphane raflarında bulundurulan kitap sayısı kadar para istemektedir. Paranın alınacağı merci kütüphaneleri işleten kamu ve özel kurumlar.

Kütüphanelerde kitapların bedelsiz olarak ödünç verilmesinin yazar-çevirmen-çizer ve yayıncıları maddi kayıplara uğrattığı iddiası bilimsel ve gerçekçi değildir. Bu alanda ne uluslararası alanda ne ülkemizde yapılmış bir araştırma bulunmamaktadır.

Kütüphane Okur Kazandırır

Kütüphaneler sayesinde toplum gelişir-okuryazar kazanır. Kütüphanelerde verilen hizmetler her yurttaşa eşittir, kamu yararı sağlar, kütüphaneden yararlanan ve ödünç kitap alan kimseden bedel almaz.

Toplumda, demokratik gelişmeyi, katılım kültürünü, kültürel ilerlemeyi, entelektüel düzeyi arttıran kamunun tek nadir kurumudur kütüphaneler. Korsancılık halen ciddi bir sorunken, fotokopi ile yayın kopyacılığı, emek hırsızlığı sürerken yayıncıların (yazarlar değil)

* Okul Kütüphanecileri Derneği Başkanı. e-posta: aydinileri@gmail.com; <http://www.okd.org>
Chair of School Librarians' Association.

kütüphanelerde sayısı zaten diplerde olan ödünç kitap alımından para almaya çalışması kütüphanelerin geleceği için ciddi bir sorundur.

Yayıncılık sektörüne kan taşıyan, kitap alımları yapan, kitapla okuru, yazarı kütüphanede buluşturan, okuma zevkini, lezzetini kazandıran kütüphaneler yayın sektörüne alıcı yetiştirir. Kütüphanede okuduğu kitabı beğenen okur-kullanıcı sevdiği yazarın kitabını kitapçıdan, kitap fuarından, imza gününden alma eğilimine yönelir.

Kütüphane rakamlarımızı, okuma oranlarımızı yayıncılar çok iyi bilmektedir. Kütüphaneleri canlandırma ve yaşatma sorumluluğu da olan yayıncılık sektörü, okuma kültürüne ciddi hasarlar verecek bir girişim içindedir. Yayıncılar Avrupa'da Public Lending Right[†] olarak bilinen kütüphaneleri lisanslayarak ödünç verilen kitap başına ve kütüphanede bulunan kitap nüshası başına para ödenmesi gereken sistem benzeri bir uygulamayı kanuna ekletme hedefindedir.

Biz kütüphaneciler 5846 Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun yeniden düzenleme sürecinde davet edildiğimiz çalıştaylarda aktif bir paydaş olarak sorumluluklarımızı yerine getirerek yeni düzenleme çalışmasındaki artıları ve eksileri dile getiriyoruz. Yayıncıların girişimi sonuçlanırsa kamu yararı, kültürel mirasın geleceğe aktarılması, entelektüel sermaye ile toplumun buluşmasına sekte vurulacaktır. Türkiye'de hiçbir yazar kitabı kütüphanede çok okunduğu için para istemez. Aksine onur duyar, mutlu olur. Birçok kütüphanede kitabını göremeyen yazar kitaplarını bağışlar, kitabının kütüphane rafında görmesi, ödünç alındığını bilmesi mutluluk kaynağı olur. Geçtiğimiz yıllarda başlattığımız kütüphane haftalarında halk kütüphanelerinde en çok ödünç alınan kitapların yazarlarına, yazarların varislerine ödül verdiğimiz çalışmada yazarlar ve varisleri ödül almaya koşarak gelmiş ve mutlu olmuş, onur duymuştur.

2015 yılında halk kütüphanelerinde yetişkinlerde Sabahatin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna*, çocuklarda Jeff Kinney'in *Saftirik Greg'in Günlüğü* adlı kitapları en çok okunan kitapları olmuştur. Bu kitaplar Türkiye'de en çok satılan kitaplar listesinden düşmemiştir. Yayıncı meslek kuruluşlarının lisanslamaya gerekçe olarak ortaya sundukları ödünç alınan kitapların kitap satışlarını düşürmesi savı tamamen gerçek dışıdır.

Kütüphane Toplumsal Fayda Üretir

Dün kütüphanelerde okur olan, bu toplumun edebiyatından, dünya edebiyatından, akademik bilgilerinden kütüphanelerde eşit ve ücretsiz yararlanan, kütüphanelerden yararlandıkları bilgilerle, edebi ve akademik beslenme ile bugüne eser üreten yazarların ülkenin kültür hayatına, kültürel kalkınmasına katkı sunması toplumsal bir gereklilik ve vefanın yerine getirilmesidir.

Ülkemiz akademik kütüphanelerini kullananların öğrenci, halk ve çocuk kütüphanelerini kullanan asgari ücretle çalışan, yoksulluk ücretleri ile hayatını sürdüren toplumun alt ve orta gelir düzeyinde yurttaşların ve çocuklarının kullandığını hatırlatmakta fayda görüyoruz.

Mevcut kütüphane sistemimizin daha da artması, kütüphane hizmetlerinin çitasının ve kalitesinin yükselmesi için çalışmalar, projeler yapması gerekirken kitabı sadece para olarak gören birliklerin Yayıncılık Kongrelerinin sonuç bildirgelerini yeniden okumaya çağırıyoruz.

Kütüphanelerde Emeğe Saygı

Kütüphanelerde kütüphaneciler ilkokuldan, üniversiteye kadar uzunca eğitim döneminde ve sonrasında halk kütüphanelerinde "Meslek Etik İlkeleri" gereği; telif haklarına saygı, akademik dürüstlük, kaynak gösterme ve korsan yayıncılığa karşı eğitimler, oryantasyonlar, kampanyalar, yürüyüşler düzenleyerek mesleki farkındalıklarını hayata geçirmektedir.

[†] Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.plrinternational.com>

Kütüphaneler anaokulundan başlayan düzeylerde okur eğitir, okur kazandırır, okurla yazar buluşmaları gerçekleştirir, imza günleri düzenler, mini kitap fuarları, kitap sergileri, kitap günleri yaparak yazarı-yayıncıyı ve okuru buluşturur, Kitabın daha çok değer görmesini sağlar. Kitap satışlarını teşvik eder. Okurda okuma kültürü, okuma alışkanlığı yaratmada temel işlev görür.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yıl içerisinde bir kaç kez halk ve çocuk kütüphaneleri için satın alma yaptığı kitaplar, yerel yönetimlerin kendi kütüphaneleri için aldığı kitaplar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarının okul kütüphanelerine aldığı kitaplar, Yükseköğretim Kurulu'na bağlı akademik kurumların üniversite kütüphanelerine aldığı kitaplar dikkate alındığında "Yayıncılık Sektörü" nün hatırı sayılır önemde bir yere sahip olduğu görülür. Bu doğrultuda, diyoruz ki;

- Kütüphaneler işletmecileri aracılığı ile yayıncıların kitap sattıkları müşterileridir.
- Kütüphaneler yayıncıların, yazarların iş ortağı ve paydaşıdır.
- Kütüphaneler ücretsiz ve kamu yararına hizmet vermeleri nedeni ile ticari bir paydaş değildir.
- Kütüphaneler ticarethane, okurlar müşteri değildir.

5846 Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yenilenmelidir

5846 Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun yetersiz ve güncel olmaması, internet ve yeni teknolojik ilerlemeden kaynaklı değişen kitap formatlarına hitap etmemesi, sinema ve müzik endüstrisinin mağdur olduğu rasyonel gerçeklerdir. Yasanın gelişmesi, güncellenmesi bizlerinde isteğidir.

İlgili yasaya "Kamuya Ödünç Verme Hakkı" başlığı ile kütüphanelerdeki ödünç vermeyi ve bedeli ödenmiş kitapları lisanslayarak kütüphanelerde veya kütüphane işletmecilerinden para alma girişimi, **kamu yararı** gözetmeyen Türkiye kültür dünyasının gerçeklerini hiçe sayan, ülkede zaten sorunlu olan kütüphane hizmetlerini aksatacak, sekteye uğratacak, geriye düşürecektir.

Kütüphaneler İşlevsizleşmesin!

Kütüphanelerin lisanslanması, ödünç hizmetinin bir bedele, paraya bağlanması kadim kütüphane kültürüne, kütüphane felsefesine ihanet olacaktır.

Hem ilgili bakanlık bürokratları hem de yayıncı meslek birlikleri bu yanlıştan bir an önce dönmelidir. Dünyanın 11. büyük yayıncılık ekonomisi olma ile övünen yayıncıların kütüphaneleri lisanslama bedelleri kütüphaneleri ticarethane olarak görmeleri büyük bir hatadır. Bu hatadan bir an önce dönülmelidir. Kütüphanelerle daha yakın çalışan yayıncılar bunun kitap satışlarının artışı olarak geri almaktadır. Yayıncılar lisanslama değil kütüphanelerle daha yakın çalışarak daha fazla kitap satabilir.

Kütüphaneler Ticarileşmesin!

Başka kütüphaneci meslektaşlarımızı, kütüphanelerin en büyük paydaşı üreten yaratan yazarları, kütüphaneleri ticarethane olarak görmeyen yayıncılarımızı ve tüm Türkiye'de kitabı, okumayı, yazarı, kütüphaneyi seven duyarlı kamuoyunu ülkenin kültür geleceğine, ikinci evlerine, kendi yaşam merkezlerine, halkın yaşam boyu eğitim yuvalarına kütüphanelere ve parasız "ödünç alma hakkına" sahip çıkmaya çağırıyoruz.